

Υπόθεση του έργου

Η Πόλη, η Βασιλεύουσα, σε λίγες ώρες θα πέσει στα χέρια των οθωμανών κατακτητών. Ο αυτοκράτορας Κωνσταντίνος στην αίθουσα του θρόνου συσκέπτεται –αγωνιώντας για την επερχόμενη καταστροφή– με τους φράγκους εκπροσώπους της Δύσης και τους άρχοντες της Πόλης, ενώ έχει ήδη ζητήσει συμφιλίωση και συγχώρεση από τον ηγούμενο.

Εκείνος αρνείται, όπως αρνιούνται να στείλουν βοήθεια και οι τελευταίοι σύμμαχοι της καταρρέουσας αυτοκρατορίας, εκτός από τον κρητικό καπετάν Χαρκούτση που θα σπεύσει να βοηθήσει με πολεμιστές στην υπεράσπιση της Πόλης. Ο λαός διαισθανόμενος το μοιραίο αδιέξοδο επαναστατεί, λεηλατεί τα σπίτια των πλουσίων και κατηγορεί τον αυτοκράτορα για προδοσία· μάταια προσπαθεί ο τελευταίος να κρατήσει τις ισορροπίες σε αυτές τις τόσο κρίσιμες ώρες για την Πόλη, για τον Ελληνισμό και τη Χριστιανοσύνη.

Η κατάσταση γίνεται ακόμη πιο ανεξέλεγκτη με την παρέμβαση του πυροβάτη, ο οποίος σε κατάσταση έκστασης αποκαλύπτει πως ακόμη και η προστάτιδα της Πόλης, η Παναγία, την έχει εγκαταλείψει και αρνείται οποιαδήποτε βοήθεια. Αποκορύφωμα της τραγικής κατάστασης αποτελεί η αυτοανακήρυξη του ηγούμενου σε αυτοκράτορα των Ρωμαίων, μετά από μια σφοδρή σύγκρουση με τον Κωνσταντίνο.

Εξημερώνει 29 Μαΐου 1453· ο λαός συγκεντρώνεται στον Ναό της Αγίας Σοφίας, δέομενος για να λάβει τη Θεία Κοι-

νωνία. Εκεί, μετά από μια δραματική είσοδο του τραυματισμένου Φραντζή, πληροφορείται τον θάνατο του αυτοκράτορα. Συγχρόνως, όλοι βλέπουν σε όραμα την Παναγία να τον κρατά στην αγκαλιά της και να τον μεταφέρει σε μυστικό χώρο κάτω από τον ναό, όπου ο αυτοκράτορας εμφανίζεται όχι νεκρός αλλά μαρμαρωμένος, σε έναν γαλήνιο ύπνο προσμονής.

Το έργο τελειώνει με τους Τούρκους να σπάνε τις πόρτες και να εισβάλουν στον ναό.

29/5/2002

ΠΡΑΞΗ 1η

Μεσάνυχτα. Από μακριά ακούγονται καμπάνες που χτυπούν πένθιμα, οχλοβοή, κανονιές και νταούλια.

Ανοίγει η αυλαία: αίθουσα του θρόνου στο αυτοκρατορικό παλάτι και στο βάθος η Αγία Σοφιά. Καταφτάνει ο λαός με επικεφαλής τον πρωτόγερο α΄.

Οι πύλες του παλατιού κλείνουν. Η πρώτη πράξη ξεκινά.

ΠΟΙΗΤΗΣ:

Νύχτωσ' ο κόσμος κι έσβησε, μέσα σε θάμπος 'χάθη
σ' ενός καιρού τη θάλασσα, στις σκοτεινιάς τα βάθη.
Ωρα της νύχτας μυστική, πάθη σκιές ζυγώνουν
κι αναριγούν ριζόψυχα, φλέβες κορμιού παγώνουν.
Πώς σιγανέψαν οι άνεμοι, σύννεφα που σταθήκαν
στα μαύρα ντύθηκε ουρανός και τ' άστρα του σβηστή-
καν.

Μαύρο το φως, θανατερό, σιγανεμιά στα όρη
ποια πλάση που δεν σκιάχτηκε και ποιος Θεός τα μπόρει.
Πού να κινά η ταραχή, ποια μοίρα να την κάνει
πώς να ξεκρίνει ο λογισμός πότε το τέλος φτάνει.
Φύγαν πουλιά, χαθήκανε, στα πέρατα μακρύναν
θροΐσματα λυπητερά, σε φυλλωσιές 'πομείναν.

Όνειρα είναι οι στεναγμοί ή ψεύτικοι οι θρήνοι
 κι αληθινά τα κλάματα, σε λογισμού οδύνη.
 Τρίζουν στο χώμα κόκαλα, ρίζες ανατριχιάζουν
 και ποταμοί στερεύουνε, πέτρες αναστενάζουν.
 Φωνή γλυκιά δεν χαίρομαι, φιλιά του παραδείσου
 της νύχτας ψυχομάχημα, στα βάθη της αβύσσου.
 Για δεν μυρίζουν ροδανθί, τα κρίνα μαραμμένα
 φύλλα κλαδιά τα ρίξανε κι 'ναι 'πονεκρωμένα.
 Φούλι μου που 'σαι του Μαγιού, κρίνο μου μυρισμένο
 κι αρχοντικό μου γιασεμί, είσαι ξεριζωμένο.
 Της νύχτας κάθε μυρωδιά, άνοιξης κάθε χρώμα
 μαύρη φωτιά 'ποδιώχνει τα, σ' ανελωμής το δώμα.
 Παντέρμο συναπάντημα, μαύρο κακό του χρόνου
 μαντάτο κακοπίχερο, ώρα πικρή του πόνου.
 Για πού πηγαίνουν οι σκιές, στο θάμπος και κινούνε
 στου λογισμού τα έγκατα στέκουνε και κοιτούνε.
 Φύσηξε νύχτα σκοτεινή, φεγγάρι φανερώσου
 τέλος απόψε γίνεται, ποιοι 'ναι που θα γλιτώσουν.
 Μ' ακούω πια λυπητερές καμπάνες που χτυπούνε
 κι οχλοβόη και κανονιές, της ταραχής κλουθούνε.
 Του παλατιού οι φύλακες, άραγε τι φωνάζουν
 και πώς παιδεύουνε τον νου, τα σύψυχα ταραάζουν.

ΦΥΛΑΚΑΣ:

Σώσε, Θεέ μου, τον λαό, την Πόλη σου σπλαχνίσου
 το μεσονύχτι έφτασε, μάνες, παιδιά, λυπήσου.
 Λαός σιμώνει θάλασσα, μεγάλη στο παλάτι
 τις πόρτες να σφαλίζουμε, σε τούτον τον διαβάτη.
 Αγιά Σοφιά μου, κοίταξε μάζωξη που ζυγώνει
 κι ανθρωπολόι σκοτεινό που το παλάτι ζώνει.
 Εμπρός θωρώ πρωτόγερο, μπροστάρη τιμημένο

πιο πίσω ξεχωρίζω τον, λαό παραχρισμένο.
 Ε, Παναγιά Πολίτισσα, εμπρός αναστηκώσου
 γρήγορα πιάσε τ' άρματα, ήλιου αχτίδες ζώσου.
 Λυπήσου, Μάνα, τον λαό, το φως μην τελειώσει
 Γένος Ελλήνων να χαθεί, στα πάθη ν' αποσώσει.
 Κάνε, Κυρά κι Αρχόντισσα, να μπούμε στο παλάτι
 του βασιλιά να σμίξουμε, που 'χει Θεού το μάτι.
 Να διώξει Φράγκους μακριά, λαό να λευτερώσει
 Θεού να κάνει θέλημα, την Πόλη σου να σώσει.

ΠΟΙΗΤΗΣ:

Ετούτα είπε κι έκλαιγε, ο πρώτος των γερόντων
 κι ήτανε σείσμα η λαλιά και βρυχηθμός λεόντων.
 Μ' άλλος τον αναμέρισε και στάθηκε εμπρός του
 γέρος τού αντιμίλησε, σαν να 'τανε εχθρός του.

ΓΕΡΟΣ:

Ε, πρώτε, κακορίζικε γέροντα τιμημένε
 γιατί φωνάζεις άδικα, καρδιοχολικεμένε.
 Και κλαις και πώς παρακαλάς, στέκεις κι αναδακρύνεις
 παιδεύεις, τυραννάς κορμί, σιγά σιγά το λιώνεις.
 Ν' αρματωθεί η Παναγιά, δεν είν' στο θέλημά της
 μήτε κινά κι αφήνει το, έρμε, το εικόνισμά της.
 Σφιχτά φιλά, κορφοβαστά, ξέγνοιαστο το μωρούδι
 σαν τη σταγόνα της βροχής, απάνω στο λουλούδι.

ΠΡΩΤΟΓΕΡΟΣ:

Για δεν 'ποκρίνεσαι, Κυρά, κι άρματα δεν σηκώνεις
 και ποιο κρατάς για φταίξιμο, την Πόλη σου δεν σώνεις.
 Τράβα, Παρθένα, το σπαθί, Μάνα Θεού κι ανθρώπου
 και καλοσύνη του καιρού και λαμπυρίδα τόπου.
 Πήραν τα κάστρα σου φωτιά κι οι πύργοι σου γκρεμίζουν
 και δεν ακούς και δεν κοιτάς, χώρες σκορπούν κι ερμίζουν.

Χέρι ο Τούρκος άπλωσε, τα ρούχα σου ξεσκίζει
και ξεριζώνει εκκλησιές, την Πόλη σου βρομίζει.

ΓΕΡΟΣ:

Ανασηκώσου, Παναγιά, άκου που σου φωνάζει
το Γένος και παρακαλεί, καλεί πικροστενάζει.

ΛΑΟΣ:

Δεν θέλουμε τον πόλεμο, στρατιές δεν ωφελούνε
οι Φράγκοι δεν συντρέχουνε κι οι Τούρκοι μάς χτυπούνε.
Κανέναν πια δεν θέλουμε, κανείς μην απομείνει
μια είναι μόνη παιδωμή, της πείνας η οδύνη.

ΓΕΡΟΣ:

Στο μοναστήρι σου, Κυρά, γυρέψαμε ελπίδα
στ' άρματα να σε ζώσουμε, σε μάχης καταιγίδα.
Εμπρός να μπεις, να οδηγάς, στρατιές να καλορίζεις
πύργους να πιάσεις και γωνιές, γιοφύρια να διηλίξεις.
Σείσμα να γίνει και κακό, σαν κάνεις να φυσήξεις
Αγαρηνοί να φύγουνε, Φράγκους να γονατίσεις.
Να κάνεις στάχτη τις στρατιές, μακριά μας να χαθούνε
χνάρια να σβήσεις σκοτεινά, πάθη που μας πονούνε.
Μα πυροβάτης έκανε, Κυρά, και σε βαστάει
το εικόνισμά σου μουγκρητό, έβγαλε και πονάει.
Πικρό το άχι του χαμού, αχός βαρύς του πόνου
και πώς φλογίζουν ποταμούς και τα χαράκια λιώνουν.

ΛΑΟΣ:

Απόψε κλαίει η Παναγιά κι ο κόσμος τελειώνει
μαζί κι η μέρα η στερνή κι άλλη δεν ξημερώνει.

ΓΕΡΟΣ:

Στο μουγκρητό σου σάστισε, ο έρμος πώς ν' αντέξει
τα στενορύμια παίρνει τα, να φύγει να φωλέψει.
Βαστά φωτιά στον άνεμο, μουγκρίζει και χορεύει

κι αγγέλους Αποκάλυψης, φωνάζει και γυρεύει.
Μαύρα φτερά ν' ανοίξουνε, το τέλος ν' αρχινήσει
ο ουρανός στη θάλασσα, να πέσει να της σμίξει.

ΛΑΟΣ:

Σύντρεξε απόψε, Κύριε, στα πάθη τον λαό σου
κι ελέησε τους χριστιανούς, σήκωσε τον σταυρό σου.

ΓΕΡΟΣ:

Γερά χτυπάτε τύμπανα, το πλήθος να σωπάσει
πρωτόγερο ν' ακούσουμε, τα θέλει να φωνάζει.

ΠΡΩΤΟΓΕΡΟΣ:

Ε, παντοδύναμε Θεέ, φωνάζω κι άκουσέ με
την πλάση έχεις και βαστάς, άκου και κοιτάξέ με.
Οι λογισμοί σου τρέχουνε, σαν το νερό κυλούνε
σε πέτρες, χώματα, καρδιές κι αδύνατα μπορούνε.
Βοήθα, Θεέ μου, κι έφτασε, η φοβερή η ώρα
σαν φύλλο τρέμει η ψυχή, γοργά σιμώνει μπόρα.
Χριστέ, λυπήσου τους δικούς, βοήθα τα παιδιά σου
Γένος Ελλήνων σύντρεξε και πατρογονικά σου.
Στη γης ετούτη στείλε μας, να περπατήσει θάμα
πέτρες να καλανθίσουνε, με λυτρωμού το τάμα.
Από την Πόλη σου, Χριστέ, το βλέμμα σου εχάθη
και θύμωσες στα κρίματα, στ' άδικα και τα λάθη.
Μα άκου, κι έσυρε φωνή η Πόλη και στενάζει
και η ψυχή γονάτισε κι ο νους μας σκοτεινιάζει.
Σβήσαν καλά και φύγανε, στα πέρατα χαθήκαν
μας αρνηθήκαν οι χαρές κι οι ελπίδες μάς αφήσαν.
Φτάνουν, Χριστέ, τα βάσανα κι οι πόνοι περισσεύουν
το πως χτυπούνε το κορμί και στην καρδιά φωλεύουν.
Βρόχι θανάτου και θηλιά, μέλη κορμιά τυλίγουν
χλωμή στα χείλη κρέμεται, ψυχή που τηρέ πνίγουν.

Θεέ μου, τα πάθη δεν θωρείς, κίνδυνος και φοβέρα
και πώς σιμώνει και φωτιά, κατάρρα μαύρη μέρα.
Κλαίει στα πόδια σου, Θεέ, και γονατίζει η Πόλη
άπλωσε χέρι να σωθεί η οικουμένη όλη.

ΠΟΙΗΤΗΣ:

Σ' αντάρας την κακοσυνιά, μαντατοφόρος ήρθε
ταραχισμένος, σκοτεινός, το πλήθος και τον είδε.

ΜΑΝΤΑΤΟΦΟΡΟΣ:

Άγιο χέρι πρόβαλε, κόσμε, απ' τον φεγγίτη
και το κελί του 'γούμενου στο σύθαιμπο τυλίχτη.
Κρατά γραφή με κόκκινα γράμματα στορημένη
και πάνω στα κεφάλια μας μαχαίρι πυρωμένη.

ΠΡΩΤΟΓΕΡΟΣ:

Θα 'ναι το θέλημα Θεού, καίει, μιλά με φλόγα
πού' ναι γραφή φανέρωσε, κρυφά και το μολόγα.

ΜΑΝΤΑΤΟΦΟΡΟΣ:

Ο μέγας δούκας Νοταράς έτυχε και περνούσε
και τη γραφή την άρπαξε και τη σφιχτοβαστούσε.
Μα ως έκαμε και διάβασε εκείνο το γραμμένο
θυμώνει, στέκει και χτυπά στήθος το λαβωμένο.
Μα να, θωρώ πως έρχεται και πίσω ακολουθούνε
πολύς λαός και μάζωξη, αγριεμένη που 'ναι.
Αναμερίστε, το λοιπόν, με το γοργό να δούμε
τα διαγομίζει και βαστά, να τα καλογρικούμε.

ΠΟΙΗΤΗΣ:

Λόγο δεν τον δευτέρωσε κι ο δούκας να! προβάλει
γραφή βαστά στη χούφτα του, 'ποκεί πώς να τη βγάλει.

ΓΕΡΟΣ:

Άρχοντα δούκα Νοταρά, βαστάς το περιστέρι
ή κόρακα της ταραχής, αλαργινό σεφέρει.

ΝΟΤΑΡΑΣ:

Ὅποιος γνωρίζει να' ρθεί εμπρός, γοργό να τα διαβάσει
και να μας σώσει απ' τα δεινά, το χεῖλι να γελάσει.

ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΙ:

Εγώ κατέχω γράμματα και τη γραφή διαβάζω
και μαρτυρώ γραφόμενα και λόγο δεν αλλάζω.

ΝΟΤΑΡΑΣ:

Κάνε μετάνοια και σταυρό, και μάζεψε τον νου σου
γραφή σου δίνω να βαστάς στην άκρη του μυαλού σου.

ΦΥΛΑΚΑΣ:

Πόρτες ανοίχτε το γοργό, ο δούκας να περάσει
τι να μας φέρνει, άραγε, η μέρα που θα φτάσει.

ΠΟΙΗΤΗΣ:

Πόρτες ανοίξαν το λοιπόν κι ο δούκας τις διαβαίνει
καλογεράκι πλάι του στον ίδιο δρόμο μπαίνει.

ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΙ:

«Ρωμαίοι κακορίζικοι και κακοτυχεμένοι
και του κακού οι δουλευτές το τι σας περιμένει».

ΛΑΟΣ:

Πιο δυνατά να τα μιλάς, για να καλογρικούμε
κι ως το μπορείς να ιστορείς, εκείνα που κλουθούνε.

ΠΡΩΤΟΓΕΡΟΣ:

Έβγα λοιπόν γρηγόρεψε, επάνω στο πατάρι
να ξεφανερωθεί Θεού το θέλημα κι η χάρη.

ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΙ:

«Μιλώ, φωνάζω τη γραφή, Ρωμαίοι, και γρικάτε
κακοςυνιάς διατάγματα, π' άνθρωπος δεν λογάται.
Σήμερα δω κατέβηκε και ήρθε στο κελί μου
και φανερώθη ο Θεός και χάθηκε η φωνή μου.

Κι απ' τη φτερούγα το φτερό, βαστούσε τ' Αρχαγγέλου

στο χέρι μου τ' απίθωσε και είπε μου τα θέλου.
 “Γράφε” μ’ ορίζει γρήγορα και λέγει αγριεμένος
 θάμπος μονάχα έβλεπα κι ήμουνα παγωμένος».

ΛΑΟΣ:

Θεέ και Κύριε, 'λέησε, βοήθα τον λαό σου
 λυπήσου Γένος χριστιανών, κείνοι βαστούν σταυρό σου.

ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΙ:

«Την πόλη σου σπλαχνίσου τη, την πόρνη του Βοσπόρου
 κείνη γλυκογελά γυμνή κι ανάσκελα τη θώρου.
 Στην αγκαλιά τ' Αντίχριστου, στου Φράγκου το γραμμένο
 παραδομένη χαίρεται, φιλί φαρμακεμένο».

ΛΑΟΣ:

Εμείς δεν φταίμε, Κύριε, ο ρήγας μας προδίδει
 ο Κωνσταντίνος το 'κανε, κείνος μας παραδίδει.

ΠΡΩΤΟΓΕΡΟΣ:

Και τι αποκρίθηκε ο Θεός, στου 'γούμενου τον λόγο
 λέγε γοργό και διάβαζε, στην πίστη μας αμνώγω*.

ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΙ:

«Κλείσε το στόμα, 'γούμενε, καλόγερε, και γράφε.
 Εγώ 'μαι ο Σιδερός Θεός, Εγώ μιλώ και μάθε.
 Ε, Πόλη βασιλεύουσα, κακή μαγαρισμένη**
 έρχομαι, κακορίζικη, και τι σε περιμένει.
 Χέρι θ' απλώσω άγριο, τα ρούχα σου να σκίσω
 κι όργητα Πλάστη φοβερή, στα πέρατα να δείξω.
 Τα πόδια σου τα μαλακά, με βέργες θα ματώσω
 και σ' εξορίας βάσανα, σε παιδωμές θα δώσω.
 Θα φανερώσω τις ντροπές που έχεις καμωμένες

* Αμνώγω: ομνύω, ορκίζομαι.

** Μαγαρισμένος: μιανός, βέβηλος.